

OOSTERNIJKERK, DE HERVORMDE KERK

Bouwgeschiedenis en exterieur

Het oudste deel van de kerk is de toren. Deze is gebouwd in de 13de eeuw. De toren is tot de klokkenverdieping onversneden en op de smalle lichtspleten na gesloten. De twee gekoppelde galmgaten aan de noord- en zuidzijde zijn opgenomen in een segmentbogig gesloten nis. Boven de enkelvoudige galmgaten aan de oost- en westzijde lopen twee evenwijdige uitgemetselde platte lagen. De topgevels zijn versierd met twee ellipsvormig gesloten spaarvelden en daarboven een spaarveldje, gesloten door gekoppelde rondboogjes. De toren wordt gedekt door een zadeldak. De oude klok die in 1668 was gegoten door Jurjen Balthasar is in 1909, omdat hij gescheurd was, hergoten door Gebr. Van Bergen te Midwolda. In de jaren 1969 en 1970 is de toren grondig gerestaureerd.

De oorspronkelijke 13de eeuwse kerk, die gewijd was aan St. Cecilia, is in de 16de eeuw vervangen door de nog bestaande. De kerk is toen in twee fasen totstandgekomen, eerst het koor en daarna het schip. Dit blijkt ook uit een bouwnaad bij de scheiding van het schip en het koor. De muren van het schip en het koor zijn in traveeën verdeeld door ondiepe, eenmaal versneden steunberen. Ongeveer halverwege het schip zijn zowel aan de noord- als de zuidzijde de beren later gesloopt om plaats te maken voor vensters. De overige vier vensters aan de zuidzijde zijn de enige die de kerk oorspronkelijk had. De vensters aan de noordzijde zijn later ingebroken. De kleinere vensters in het koor zijn ook later ontstaan. Bij een restauratie in 1935 is in de koorsluiting een ingang gemaakt ter plaatse van het zich daar bevindende venster, dat werd gedicht. Geheel aan de westzijde van het schip zijn zowel aan de noord- als de zuidzijde naderhand, ter hoogte van de orgelgalerij, kleine vensters aangebracht. In de meest westelijke travee aan de noordzijde bevindt zich de ingang binnen een dubbel geprofileerde spitsboog in een uitgemetseld rechthoekig veld. Daartegenover aan de zuidzijde is een venster ingehakt voor de consistoriekamer.

Interieur

De kerkruimte wordt overdekt door een segmentvormig houten gewelf op een profiellijst. De trek balken hebben geprofileerde sleutelstukken. De preekstoel is omstreeks 1775 gemaakt. Het snijwerk is in rococo-stijl uitgevoerd en is waarschijnlijk van de hand van Yge Rintjes uit Dokkum. De panelen en de hoekpilasters van de kuip zijn versierd met blad- en bloemornamenten. Op het voorpaneel is een adelaar uitgesneden. De leuning van de gebogen trap steunt op gesneden S-vormige balusters. Aan de kuip is een koperen vuist bevestigd waarop de doopbekkenhouder steunt. De preekstoel vormt een eenheid met het geschilderde rococo-doophek, dat eveneens S-vormige balusters heeft. Het toegangshekje heeft een rijke snijwerkversiering die overeenkomt met de ornamentiek op de kuip van de preekstoel. Op de hoeken van het hek staan gesneden vazen in rococo-stijl. De vazen aan weerskanten van het toegangshekje zijn later aangebracht en in empire-stijl vervaardigd. De lezenaar op het doophek heeft in het voetstuk een voorstelling van een geopend boek. Tegenover de preekstoel staan tegen de noordmuur twee dubbele herenbanken die dateren uit de tweede helft van de 18de eeuw. De bank rechts heeft een achterschot met spijlen en tussen de spijlen rococo alliantiewapens. Het achterschot wordt -bekroond door een opzetstuk van

opengewerkt rococo lofwerk waarin een gekroond blind wapenschild. Bij de dubbele bank links ontbreekt een achterschot. Het opzetstuk van lofwerk, eveneens in rococo-trant, is op de lambrisering geplaatst. In het lofwerk zijn alliantiewapens onder een kroon opgenomen. De herkomst van de familiewapens is niet duidelijk. In het vrouwelijke wapen op de bank aan de linkerkant zitten elementen die verwijzen naar de families Botma of Heeringa. De tien koperen blakers op de herenbanken hebben op de oorspronkelijke kerkbanken gestaan. De drie twaalfarms koperen kronen zijn in de 18de eeuw vervaardigd. onder de houten vloer liggen nog grafzerken, die een periode beslaan van 1582 tot 1825.

Tegen de oostelijke koorsluiting hangt een lijst met de namen van de predikanten die de Hervormde Gemeente van Oosternijkerk sedert 1593 hebben gediend. De scheidingswand van paneelwerk tussen voorkerk en kerkruimte dateert uit de 18de eeuw.

Het interieur werd in 1935 vernieuwd en kreeg toen de huidige inrichting en bankenopstelling. oorspronkelijk stonden de banken in het schip in twee-rijen opgesteld. De herenbanken stonden voorheen in het koor.

In de jaren 1990 en 1991 is de kerk in twee fasen gerestaureerd. Eerst werden de kapconstructie, het dak en de muren grondig hersteld. vervolgens werden aan de binnenkant de muren van een nieuwe stuc laag voorzien. tevens werd het interieur in de huidige kleuren geschilderd. Het orgel werd in de jaren 1813 en 1814 gebouwd door J.A. Hillebrand te Leeuwarden. Het was een eenklaviers instrument. In 1831 werd groot onderhoud aan het orgel uitgevoerd door W. van Gruisen. Daarbij werd het tevens uitgebreid met een tweede klavier, een onderpositief. De beelden op de orgelkas, voorstellende twee bazuin blazende engelen en een engel die een lauwerkrans boven het hoofd houdt, zijn in 1890 aangebracht. In 1970 is het orgel gerestaureerd door orgelmakerij Bakker & Timmenga uit Leeuwarden. De dispositie is als volgt:

hoofdwerk

Prestant 8'
Holpijp (bas/discant) 8'
Fluit doux 8'
Viool de Gambe (discant) 8'
Octaaf 4'
Fluit d'Amour 4'
Super Octaaf 2'
Mixtuur 3 sterk
Trompet (bas/discant) 8'
pedaal aangehangen
manuaalomvang C - f³
pedaalomvang C - d¹

onderpositief

Roerfluit (bas/discant) 8'
Prestant (discant) 8'
Fluit Travers (discant) 8'
Prestant 4'
Speelfluit 4'
Woudfluit 2'

T.E. van Popta
2002

Literatuur:

- Herma M. van den Berg, De Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst /De provincie Friesland / Noordelijk Oostergo / De gemeenten Westdongeradeel en Oostdongeradeel,'s Gravenhage, 1985'
- Encyclopedie Het Historische Orgel in Nederland (1790 - 1818), Het Nationaal Instituut voor de Orgelkunst, Amsterdam, 1999.
- "De Sint Cecilia Kerk te Oosternijkerk", 1991.